

COMENTARIS I NOTES

LES COMPETÈNCIES DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS EN MATÈRIA DE CULTURA*

Bartomeu Colom i Pastor

Per tal d'indagar quines són les competències de la Comunitat Autònoma de les illes Balears en matèria de cultura, ens convindrà començar per transcriure els principals preceptes de l'Estatut d'Autonomia de les illes Balears que s'hi refereixen. Segons l'article 10, la Comunitat té competència exclusiva en les matèries següents:

«10. Promoció de l'esport i de la utilització adequada dels lleures.

[...]

»19. Arxius, museus, biblioteques, conservatoris de música i institucions semblants que no siguin de titularitat estatal.

»20. Patrimoni monumental, cultural, històric i paisatgístic d'interès per a la Comunitat Autònoma, sense perjudici del que disposa l'article 149.1.28 de la Constitució.

»21. Foment de la cultura, de la investigació i de l'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma».

Una competència idèntica li atorga l'art. 13.1 «respecte de la protecció i el foment de cultura autòctona, llegat històric de les Illes Balears».

A més, en el mateix Estatut s'afirma que correspon a la Comunitat la funció executiva en la matèria de «gestió de museus, biblioteques i arxius de titularitat estatal d'interès per a la Comunitat Autònoma, situats dins el seu àmbit territorial» (art. 12.4), i que exercirà competències en les matèries de «fundacions domiciliades en el territori de la Comunitat Autònoma o que hi exerceixen les activitats que tenen per objecte» (art. 16.1.a) i d'«espectacles» (art. 16.1.j).

D'altra banda, l'art. 3 de l'Estatut proclama que «la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. Tots tenen el dret de conèixer-la i d'usar-la i ningú no podrà ésser discriminat per causa de l'idioma». L'art. 14 de la norma institucional bàsica de la Comunitat afegeix que «la normalització d'aquesta [la llengua catalana] serà un objectiu dels poders públics de la Comunitat Autònoma».

Per fi, en la disposició addicional primera de l'Estatut podem llegir que «mitjançant la normativa corresponent de l'Estat i sota la tutela d'aquest, es crearà i es regularà la composició i les funcions del Patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, en el qual tindrà participació preeminent la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, en igualtat amb la resta de les Comunitats Autònomes afectades», i en la disposició addicional segona que:

---

* Ponència presentada el dia 5 de desembre de 1987 a l'encontre organitzat per l'Obra Cultural Balear amb el lema «La cultura a les illes Balears».

«Essent la llengua catalana també patrimoni d'altres Comunitats Autònomes, a part els vincles que es puguin establir entre les institucions de les Comunitats esmentades, la Comunitat Autònoma de les Illes Balears podrà sol·licitar al Govern de la Nació i a les Corts Generals els convenis de cooperació i de relació que es considerin oportuns per tal de salvaguardar el patrimoni lingüístic comú, així com efectuar la comunicació cultural entre les Comunitats abans mencionades, sense perjudici dels deures de l'Estat establerts a l'apartat 2 de l'article 149 de la Constitució i del que disposa l'article 145 d'aquesta.

»La institució oficial consultiva per a tot quant faci a la llengua catalana serà la Universitat de Palma de Mallorca. La Comunitat Autònoma de les Illes Balears, d'acord amb una Llei de l'Estat, podrà participar en una institució adreçada a salvaguardar la unitat lingüística, institució que serà formada per a totes les comunitats que reconeixin la cooficialitat de la llengua catalana».

Aquesta llarga enumeració dels preceptes que fan referència a les competències en matèria de cultura ens obliga a plantejar-nos la qüestió de quin és llur abast, la qual cosa implicarà analitzar els preceptes esmentats en tres blocs o fases successives: en primer lloc, les qualificades per l'Estatut com a competències exclusives; en segon lloc, les competències sobre cultura no caracteritzades com a exclusives per l'Estatut; i en darrer lloc, quins són els poders de la Comunitat per a regular l'ús de la llengua catalana i aconseguir-ne la normalització.

A) Les competències qualificades per l'Estatut com a competències exclusives

La Comunitat balear és una Comunitat Autònoma d'autonomia menys plena o «de primer grau» i en el moment de la seva constitució només va poder assumir competències sobre les matèries enumerades en l'article 148.1 de la Constitució. Aquesta és la funció que realitzen els apartats 10, 19, 20 i 21 de l'article 10 i l'article 13 de l'Estatut, que comentarem a continuació.

D'entrada, cal assenyalar que la Comunitat ha assumit totes les matèries que podia assumir, atès el marc constitucional i la via d'accés a l'autogovern escollida, i tot el poder sobre les mateixes competències, perquè, en tractar-se de competències exclusives, segons l'Estatut, la potestat legislativa, la potestat reglamentària i la funció executiva correspondran a la Comunitat, d'acord amb el que disposa l'art. 10 *in fine* de l'Estatut.

D'aquesta manera, mentre que la redacció dels números 21 i 10 de l'article 10 de l'Estatut no és sinó una mera transcripció dels números 17 i 19 de l'article 148.1 de la Constitució, els números 19 i 20 de l'article 10 de l'Estatut ultrapassen fins i tot la matèria delimitada pels números 15 i 16 de l'article 148.1 de la norma fonamental. Així, el primer hi afegeix els arxius i les institucions «semblants» i el segon es refereix al patrimoni cultural, històric i paisatgístic, no solament al monumental. Són excessos que resten coberts en haver assumit la Comunitat les competències sobre el foment de la cultura, títol competencial troncal de tots els altres en matèria de cultura. Així ho ha entès el Reial Decret núm. 3040/83, de 5 d'octubre, de traspassos de funcions i serveis de l'Estat a la Comunitat Autònoma en matèria de cultura quan expressa que es transfereix a la Comunitat la competència exclusiva sobre el patrimoni històric,

artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic i paleontològic, a més dels arxius, les biblioteques, els museus i els serveis de belles arts d'interès per a la Comunitat (Annex I, B.1.a.1 i B.1.b). Una cobertura idèntica, a més de la que li proporciona l'article 3.3 de la Constitució, té el títol competencial descrit en l'article 13 de l'Estatut, vertadera especificació del títol més ampli «foment de la cultura», el qual té la virtualitat de recordar als poders públics de la Comunitat la competència d'aquesta per a defensar, emparar i afavorir la cultura autòctona, a més de fomentar-la.

Malgrat que els articles 10 i 13 de l'Estatut diuen que la Comunitat té competències exclusives en matèria de cultura, l'anàlisi de la Constitució, especialment dels articles 148 i 149, números 1 i 2, i del mateix Estatut d'Autonomia ens obliga a fer les següents precisions:

A) És ben clar que la Comunitat només té competències sobre una part de la matèria cultural i no sobre tota la matèria, la qual cosa és fàcilment deduïble dels apartats ja transcrits de l'article 10 de l'Estatut. Així, en el número 19 la competència de la Comunitat només es dona sobre els arxius, els museus, les biblioteques, els conservatoris de música i les institucions semblants *que no siguin de titularitat estatal*. Això vol dir que l'Estat pot tenir dins l'àmbit territorial de la Comunitat els seus arxius, els seus museus, les seves biblioteques i els seus conservatoris de música, conservant-ne les competències, com és lògic. Allò que assumeix la Comunitat és el patrimoni monumental, cultural, històric i paisatgístic d'interès comunitari, sense perjudici del que disposa l'article 149.1.28 de la norma fonamental, la qual cosa implica dues limitacions:

- 1) Hi ha o hi pot haver un patrimoni monumental, cultural, històric i paisatgístic d'interès estatal, la competència sobre el qual serà de l'Estat.
- 2) La defensa del patrimoni cultural, artístic i monumental d'interès per a la Comunitat contra l'exportació i l'espoliació és competència exclusiva de l'Estat.

B) L'acotació anterior encara no és prou, perquè cal tenir en compte les competències que l'article 149.1 de la Constitució reserva a l'Estat, les quals delimiten l'abast de la matèria sobre la qual té poders la Comunitat. Entre aquestes, cal destacar la regulació de les condicions bàsiques que garanteixin la igualtat de tots els espanyols en l'exercici del dret a l'accés a la cultura (art. 149.1.1 en relació amb l'article 44.1), les relacions internacionals (art. 149.1.3), la legislació mercantil i penal (art. 149.1.6 en relació amb l'article 46), la legislació civil (art. 149.1.8), la legislació sobre propietat intel·lectual (art. 149.1.9), el comerç exterior, el règim duaner i aranzelari (art. 149.1.10), límits que ens recorda l'annex I, B.1.a.1, del Reial Decret 3040/83, de 5 d'octubre, en el qual podem llegir que:

«Se transfieren a la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares (...) las siguientes funciones que venía realizando el Estado: a.1) Competencia exclusiva sobre el patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico, paleontológico, y sobre tesoro documental y bibliográfico, de interés de la Comunidad Autónoma, sin perjuicio de lo que disponen los artículos 139.2 y 149.1, números 1, 3, 6, 8, 9, 10 y 28, y 149.2 de la Constitución en relación con las materias de patrimonio y bellas artes». (El subratllat és nostre.)

C) Un cop fetes les acotacions anteriors, cal demanar-se si la Comunitat té competència exclusiva sobre la part de la matèria cultural que encara li resta, com proclama l'Estatut.

En relació amb la qüestió plantejada i tenint en compte sobretot el que disposa l'article 149.2 de la Constitució («Sens perjudici de les competències que podran assumir les Comunitats Autònomes, l'Estat considerarà el servei de la cultura com un deure i una atribució essencial i facilitarà la comunicació cultural entre les Comunitats Autònomes d'acord amb elles»), la doctrina dominant ha arribat a la conclusió que la cultura és una competència concurrent, paral·lela o indistinta i, en conseqüència, pot ser exercida a la vegada per l'Estat i la Comunitat,¹ tesi que recull la sentència del Tribunal Constitucional 49/1984, de 5 d'abril, ponent Sr. Jerónimo Arozamena Sierra, fonament jurídic 6, en la qual podem llegir que:

«Por de pronto, pecaría de superficial todo intento de construir sobre la idea de competencia en materia de cultura, concretada al artículo 148.1.17, una competencia omnimoda y excluyente. La lectura de otros textos de la C.E. (sobre todo el artículo 149.2, pero también los que en la lista de este título se refieren a materias culturales) y una reflexión sobre la vida cultural, lleva a la conclusión de que la cultura es algo de la competencia propia e institucional tanto del Estado como de las Comunidades Autónomas, y aún podríamos añadir de otras comunidades, pues allí donde vive una comunidad hay una manifestación cultural respecto de la cual las estructuras públicas representativas pueden ostentar competencias, dentro de lo que entendido en un sentido no necesariamente técnico-administrativo puede comprenderse dentro del "fomento de la cultura". Ésta es la razón a que obedece el artículo 149.2 de la C.E., en el que, después de reconocer la competencia autonómica, afirma una competencia estatal, poniendo el acento en el servicio de la cultura como deber y atribución esencial. Hay, en fin, una competencia estatal y una competencia autonómica, en el sentido de que, más que un reparto competencial vertical, lo que se produce es una concurrencia de competencias ordenada a la preservación y estímulo de los valores culturales propios del cuerpo social desde la instancia pública correspondiente. Que en materia cultural es destacada la acción autonómica es algo inherente a la Comunidad (art. 2 de la C.E.). Que a su vez al Estado compete también una competencia que tendrá, ante todo, un área de preferente atención en la preservación del patrimonio cultural común pero también en aquello que precise de tratamientos generales o que haga menester esa acción pública cuando los bienes culturales pudieran no lograrse desde otras instancias, es algo que está en la línea de la proclamación que se hace en el indicado precepto constitucional.»

Segons el nostre parer, excepte en la parcel·la descrita en l'article 149.1.28, la Constitució ha volgut que les competències i, per tant, el protagonisme sobre la cultura, corresponguin a les Comunitats si assumeixen aquesta matèria; alhora, la norma fonamental ha fet en l'article 149.2 una reserva de competència a favor de l'Estat. Això no obstant, consideram que aquesta només autoritza a exercir els seus poders subsidiàriament —recordau que la reserva es fa «sens perjudici de les competències que podran assumir les Comunitats»—, és a dir, quan la Co-

1. Vegeu Muñoz Machado, *Derecho Público de las Comunidades Autónomas*. vol. I, Madrid, Civitas, 1982, pp. 584 i ss.; García de Enterría, «Consideraciones sobre una nueva legislación del patrimonio artístico, histórico y cultural», *REDA*, núm. 39, pp. 586 i 587; i Eliseo Aja, Joaquín Tornos, Tomàs Font, Juan Manuel Perulles i Enoch Alberti, *El sistema jurídico de las Comunidades Autónomas*. Madrid, Tecnos, 1985, p. 123.

2. Aquesta era, a més, la idea de Ricardo de la Cierva en presentar l'esmena al Projecte de Constitució que introduïa la primera referència a les competències de l'Estat en matèria de cultura: «Pero conviene asegurar constitucionalmente, tanto por motivos políticos como culturales, la acción subsidiaria del Estado en tan delicadísimo terreno [de la cultura]» (vegeu *Diario de Sesiones del Senado*. núm. 54, de 13 de setembre de 1978, p. 2624). Posteriorment, el text primitiu fou modificat per donar lloc a la redacció definitiva, molt més restrictiva que l'anterior, mitjançant una esmena del senador Josep Benet (vegeu *Diario de Sesiones del Senado*. núm. 65, de 3 d'octubre de 1978, pp. 365 i 366).

munitat no actüi.² Per això ens sembla que estam davant una competència alternativa condicionada:³ fora de la parcel·la descrita a l'article 149.1.28, en la qual exercirà un protagonisme total i absolut, l'Estat només pot intervenir quan la Comunitat no exerceixi les seves competències en matèria de cultura.⁴ Aquesta idea la veiem recollida en l'annex I, C.c, del Reial Decret 3040/83, de 5 d'octubre, quan diu que l'Administració de l'Estat es reserva les següents funcions en relació amb els serveis traspassats:

«Actuar subsidiariamente, aplicando la legislación estatal en materia de patrimonio histórico-artístico, bibliotecas, archivos, museos y tesoro documental y bibliográfico, en cumplimiento de lo dispuesto en el artículo 149.1, punto 28, y artículo 149.2 de la Constitución, cuando la Comunidad Autónoma no ejercite sus competencias en este orden. A tal fin podrá requerirse, por medio del delegado del Gobierno, a los órganos competentes de la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares, para que actúen en el ejercicio de sus competencias en este orden. Si la resolución solicitada en el requerimiento no fuese adoptada por la Comunidad Autónoma en el plazo de un mes, la Administración del Estado actuará conforme se ha señalado, agotándose su actividad en la adopción de las medidas solicitadas en el requerimiento y en la resolución, en su caso, de los recursos administrativos correspondientes.»

Els dos primers traspassos de serveis en matèria de cultura tingueren lloc en l'etapa pre-autonòmica. Mitjançant el Reial Decret 2567/1980, de 7 de novembre, es van transferir al Consell General Interinsular competències en les següents matèries: «Centro Nacional de Lectura», la gestió de la biblioteca de la Casa de Cultura de Maó, dipòsit legal de llibres i ISBN, tresor bibliogràfic i registre general de la propietat intel·lectual. En el Reial Decret 4101/82, de 29 de desembre, es traspassaren al mateix ens les competències en matèria d'esports, d'assistència social i promoció socio-cultural, amb especial referència a l'àmbit de la joventut i al desenvolupament comunitari, i la creació de la infraestructura adequada.⁵ Constituïda la Comunitat, destaca el ja esmentat Reial Decret 3040/83, de 5 d'octubre, de traspass de serveis en matèria de patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic, paleontològic i etnològic, tresor documental i bibliogràfic, a més dels arxius, les biblioteques, els museus i les belles arts, el foment de la cultura (foment de la música i dansa, teatre, cinematografia, llibre i edicions), la creació i manteniment de la infras-

3. Sobre aquesta modalitat de competència, vegeu Gómez-Ferrer Morant: «Legislación en materia de urbanismo: Competencia de la Comunidad y novedades más significativas» dins l'obra col·lectiva coordinada pel mateix autor *Estudios sobre el Derecho de la Comunidad de Madrid*. Madrid, Civitas, 1987, p. 482.

4. Tenint en compte aquestes precisions, escic d'acord amb la conclusió a què arriba Nadal Soler quan afirma que «tanmateix, el foment de la cultura no és una competència exclusiva de la Comunitat, ni tan sols el de la cultura autòctona» (vegeu «El foment de la cultura: de la competència a la incompetència» dins l'obra col·lectiva *Mallorca ara*. Ciutat de Mallorca, Fundació Emili Darder, 1987, p. 228). Això vol dir que l'Estat pot intervenir subsidiàriament en l'àmbit de la Comunitat adoptant mesures per tal de fomentar o protegir la cultura, fins i tot l'autòctona, la investigació o la llengua pròpia de la Comunitat, sense que es pugui entendre com a invasió de competències. En aquest sentit, el Tribunal Constitucional en la sentència 154/1985, de 12 de novembre, ponent Sr. Àngel Latorre Segura, ha afirmat que el terme cultura a què es refereix l'article 149.2 de la Constitució «comprende sin duda las peculiaridades culturales presentes en el Estado».

5. Completa aquest traspass el conveni subscrit entre el Consell Superior d'Esports i la Conselleria d'Educació i Cultura de la Comunitat Autònoma de les illes Balears de 6 d'abril de 1985 sobre l'assumpció de la gestió de l'Escola Nacional de Vela Cala Nova, publicat en el *BOCAIB*, núm. 13, de 10 de maig de 1985.

tractura cultural i fundacions i associacions culturals.⁶ Culmina aquest procés el Reial Decret 3151/83, de 26 d'octubre, en el qual es valora definitivament el cost efectiu i dels serveis traspassats i s'amplia i adapten els mitjans personals, patrimonials i presupostaris adscrits als serveis traspassats en l'etapa pre-autonòmica en matèria de cultura⁷ i el Reial Decret 1479/84, de 20 de juny, sobre traspàs de funcions i serveis de l'Administració de l'Estat a la Comunitat Autònoma de les illes Balears en matèria de patrimoni arquitectònic, control de la qualitat de l'edificació i habitatge, pel qual se li traspassen els serveis per a realitzar estudis bàsics i la gestió de rehabilitació d'àrees urbanes i rurals, així com l'adopció de mesures de conservació i millora del patrimoni monumental (annex I, B.i).

Comparant aquests decrets de traspassos amb els seus anàlegs referits a Catalunya, s'observa que hi ha una forta rebaixa en els de les Balears en punts que són significatius. Per exemple, la clàusula que l'Estat en general actuarà subsidiàriament si la Comunitat Autònoma no exerceix les seves competències no la trobam en el Decret 1010/81, de 27 de febrer, sobre traspàs de funcions i serveis del Ministeri de Cultura a la Generalitat de Catalunya. Segons aquest mateix Decret, el dret d'adquisició preferent sobre les béns que formen part del tresor documental i bibliogràfic correspon a la Generalitat, si bé és cert que aquesta podrà renunciar a l'exercici del dret i en aquest cas l'Estat podrà subrogar⁸ les potestats de la Comunitat Autònoma (B.5, apartat segon, de l'acord de la Comissió Mixta); en canvi, en el Reial Decret de 5 d'octubre de 1983 de traspàs a la Comunitat Autònoma de les illes Balears es reconeix el mateix dret, però en els supòsits que es prevegin en la legislació sobre protecció del tresor documental i bibliogràfic *i excepte en els casos de sol·licituds d'exportació*. Aquestes observacions, que exposam com a exemple, són prou importants perquè, si bé el Tribunal Constitucional ha manifestat en reiterades ocasions (per totes, vegeu les sentències 25/1983, de 7 d'abril, ponent Sr. Luis Díez-Picazo, fonament jurídic 3, i 113/1983, de 6 de desembre, ponent Sr. Francisco Tomás y Valiente, fonament jurídic 3) que a l'etapa autonòmica les competències es transfereixen per via estatutària i que els decrets de traspassos només transfereixen els mitjans personals i materials necessaris per al seu exercici, en la pràctica aquests decrets serveixen d'element interpretatiu per a delimitar les competències de l'Estat i de les Comunitats, com ve a reconèixer implícitament la sentència 48/1985, de 28 de març, ponent Sr. Manuel Díez de Velasco Vallejo, fonament jurídic 5. A més, d'una banda, les lleis estatals han de respectar els acords de les Comissions Mixtes, segons la sentència del màxim intèrpret de la Constitució de 5 d'agost de 1983, ponent Glòria Begé Cantón:

«Los acuerdos de las Comisiones Mixtas de composición paritaria afectan a un determinado ámbito material, y su validez procesal y material deriva directamente de los Estatutos de Autonomía y tiene su origen último en el artículo 147.2 de la Constitución. Por ello, aun

6. De conformitat amb el que disposa l'esmentat Decret de traspàs, el 2 d'abril de 1985 se signà l'acord de restaurar i revalorar el patrimoni històric-artístic situat a la Comunitat Autònoma de les illes Balears, publicat en el BOCAIB, núm. 13, de 10 de maig de 1985.

7. La recepció dels serveis inherents als quatre decrets de traspassos ressenyats va permetre estructurar la Conselleria d'Educació i Cultura. Vegeu el Decret 10/1984, de 24 de gener, d'organització de la Conselleria d'Educació i Cultura, publicat en el BOCAIB, núm. 4, de 10 de març de 1984.

8. En realitat, més que davant una subrogació de competències ens trobam amb una competència alternativa condicionada que exerceix l'Administració de l'Estat a causa de la inactivitat de l'Administració Comunitària. Vegeu Gómez-Ferrer Morant, «Legislación en materia...», *ob. cit.*, pp. 481 i 482.

cuando su aprobación tenga lugar mediante Real Decreto dictado por el Gobierno de la Nación, no cabe admitir que una ley estatal pueda incidir en el ámbito competencial de las Comisiones Mixtas e imponerse a sus acuerdos».

D'altra banda, resulta que les acceptacions de la Comunitat en l'acord de la Comissió Mixta es converteixen en un acte propi d'aquella i, conseqüentment, no podrà reeixir la pretensió de la Comunitat consistent que l'Estat li envaeix la seva competència mitjançant una norma que s'ajusta escrupolosament a allò que havia acordat la Comissió Mixta. Com indica el Tribunal Constitucional en la sentència 88/1987, de 2 de juny, ponent Sr. Francisco Rubio Llorente, «no puede este Tribunal disponer un sistema de otorgamiento de las aceptadas ayudas económicas estatales en materia turística, distinto al que las propias partes en conflicto válidamente han acordado y figura en el correspondiente Real Decreto de transferencia de servicios». Aplicant aquesta doctrina, és clar que la Comunitat Balear ni tan sols es pot plantejar amb un mínim de rigor la impugnació de l'article 33 de la Llei del Patrimoni Històric Espanyol que atorga el dret d'adquisició preferent a l'Administració de l'Estat en cas d'exportació, acció que sí podien exercir, i van exercir, tant el Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya com el Parlament de Catalunya.⁹

És sabut que l'Estat té competència exclusiva en matèria de relacions internacionals, com ens recorda la lletra B.1 de l'acord de la Comissió Mixta de Transferències relatiu al traspàs de funcions i serveis del Ministeri de Cultura a la Generalitat de Catalunya que figura en el Reial Decret 1010/81, de 27 de febrer, en disposar que «corresponen a l'Administració de l'Estat les relacions en els àmbits estatal i internacional en matèria de llibres i biblioteques, cinematografia, música i teatre, patrimoni històrico-artístic, promoció sòcio-cultural, difusió cultural i fundacions i associacions culturals» i també l'annex I, C, del Reial Decret de 29 de desembre de 1982 de traspàs de funcions i serveis de l'Estat al Consell General Interinsular en matèria de cultura, on podem llegir que l'Administració de l'Estat es reserva entre altres competències genèriques les relacions internacionals, a més de l'annex I, C, del Reial Decret de 5 d'octubre de 1983, de traspàs de funcions i serveis de l'Estat a la Comunitat Autònoma de les illes Balears en matèria de cultura. Així i tot, en el Reial Decret de traspàs de serveis a la Generalitat abans esmentat, lletra B.1, apartat segon, de l'acord de la Comissió Mixta, es disposa que:

«La Generalitat de Catalunya i l'Administració de l'Estat col·laboraran entre elles per assegurar la deguda representació de les manifestacions de la cultura catalana en les activitats que desenvolupa l'Administració de l'Estat per promoure la presència cultural d'Espanya a l'estranger».

La clàusula anterior no apareix en els Reials Decrets de traspàs de serveis a la Comunitat Autònoma de les illes Balears en matèria de cultura.

La promulgació de la Llei 13/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol ha vingut a agreujar encara més l'exigu panorama competencial de la Comunitat balear. Fins a la seva entrada en vigor i de conformitat amb el que disposa l'annex I,

9. Vegeu el *Boletín Oficial del Estado*, núm. 249, de 17 d'octubre de 1985, i el núm. 254, de 23 d'octubre de 1985, en què es fa saber que el Tribunal Constitucional ha admès a tràmit els recursos d'inconstitucionalitat promoguts pels òrgans esmentats contra l'article de la Llei a què ens hem referit, entre d'altres.

B.1.d. del tant reiterat Reial Decret de 5 d'octubre de 1983, corresponia a la Comunitat Autònoma de les illes Balears la competència sobre «*la ejecución de la legislación estatal en materia de declaración de monumentos y conjuntos histórico-artísticos*», que exercia d'acord amb el procediment que havia fixat el seu Consell de Govern en el Decret 39/1984, de 28 de maig, de declaració de monuments històrico-artístics, publicat en el *BOCAIB*, núm. 11, de 23 de juliol de 1984. En poques paraules, qui declarava els monuments i els conjunts històrico-artístics era la Comunitat aplicant la Llei de l'Estat mentre aquella no en dictàs una de pròpia i ara s'esdevé que la nova llei estatal regula amb caràcter general el patrimoni històric de tot l'Estat espanyol (art. 1) i s'hi declara que determinats béns són d'interès cultural i s'hi preveu que es puguin fer de manera individualitzada altres declaracions per Reial Decret (art. 9); dit d'una altra manera, el poder per a declarar només el té el Govern de l'Estat o Consell de Ministres.¹⁰

Entenem que aquest precepte és inconstitucional, perquè, d'una banda, vulnera l'acord de la Comissió Mixta de Transferències materialitzat en el Reial Decret de 5 d'octubre de 1983, annex I, B.1.d, perquè en aquest es donen competències executives en matèria de declaracions de béns culturals a la Comunitat i ara la nova Llei estatal desapodera la Comunitat de la competència en prescriure que l'únic, a més de la pròpia Llei, que pot fer declaracions individualitzades d'un bé com a bé d'interès cultural és el Govern de l'Estat; d'altra banda, consideram que estam davant una invasió declarada de les competències de la Comunitat balear i d'altres Comunitats, perquè si l'Estat té una competència alternativa condicionada sobre la cultura, no sembla lògic que a la fi les Comunitats no tinguin poder per a legislar i ni tan sols per a executar la legislació de l'Estat en la important qüestió de declarar béns d'interès cultural els que, reunint determinades característiques, estan dins l'àmbit del seu territori. És en aquest sentit que es parla d'exclusivitat tant a l'Estatut balear com al Reial Decret 3040/83, de 5 d'octubre, de traspàs de serveis a la Comunitat en matèria de cultura, annex I, B.1.a.1 i B.1.b. Així ho va entendre, per cert, el Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya en el Dictamen 100, de 29 de juliol de 1985, ponent Sr. J. A. González Casanova i, conseqüentment, el Consell Executiu de la Generalitat i el Parlament de Catalunya van interposar el corresponent recurs d'inconstitucionalitat contra aquests i altres preceptes de la Llei.¹¹

B) Les competències no caracteritzades com a exclusives per l'Estatut

Com que es tracta de competències sobre matèries que no estan descrites en l'article 148 de la Constitució, tal com diu el mateix Estatut d'Autonomia en l'article 16.2 de la Comunitat, només les podrà assumir de conformitat amb el que disposa l'article 148.2 de la Constitució o mitjançant el procediment establert a l'article 150.1 i 150.2 de la mateixa norma. No obstant això, en l'annex I, B.1.e del Reial Decret de 5 d'octubre de 1983 es disposa que:

10. Cosa que confirma, com no podia ser altrament, l'article 15 del Reial Decret 111/1986, de 10 de gener, de desplaçament parcial de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol.

11. Vegeu els diaris oficials que s'han referit en la nota 8.

«Mediante convenio entre el Ministerio de Cultura y la Comunidad Autónoma, que se firmará en el plazo de seis meses a partir de la entrada en vigor del presente Real Decreto, se establecerán los términos de los derechos y obligaciones de ambas partes en materia de gestión de museos, archivos y bibliotecas de titularidad estatal, de acuerdo con los principios constitucionales y estatutarios y con las excepciones que, en su caso, se prevean».

Aquesta prescripció ja ha produït el seu efecte, perquè el 24 de setembre de 1984 se signaren dos convenis entre el Ministeri de Cultura i la Comunitat Autònoma de les illes Balears sobre gestió de les biblioteques i els arxius i museus de titularitat estatal, publicats en el *Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les illes Balears*, núm. 8, de 20 de març de 1985. Mitjançant aquesta tercera via i abans de la reforma per a l'ampliació de competències de l'Estatut, la Comunitat exerceix les competències de gestió que li atorguen els convenis sobre la matèria que s'ha referit.

D'altra banda, malgrat el que disposa l'article 16 de l'Estatut, en l'annex I, B.4, del Reial Decret de 5 d'octubre de 1983 s'assenyala que es transfereixen a la Comunitat:

«Las competencias atribuidas al Ministerio de Cultura en materia de fundaciones y asociaciones culturales, siempre que éstas no rebasen en sus actividades básicas y principales el ámbito territorial de la Comunidad Autónoma».

Es tracta d'una modalitat de cessió de poders de l'Estat a la Comunitat que en aquest cas deriva del Decret de traspàs i no de l'Estatut, però que és ben correcte, com ha declarat el Tribunal Constitucional en la sentència, ja esmentada, 25/1983, fonament jurídic 3.¹²

C) Els poders de la Comunitat per a regular l'ús de la llengua catalana i aconseguir la seva normalització

No hi ha cap dubte que la llengua és una de les manifestacions culturals més importants que pugui tenir un poble i per això hem cregut oportú fer una referència als poders que la Comunitat té quant a la llengua que li és pròpia. Però si des d'un punt de vista social la llengua forma part de la cultura, creiem que és important de recalcar que des del vessant jurídic-constitucional aquesta és un títol autònom al qual no es poden atribuir les conclusions a què fins ara hem arribat sobre les competències de l'Estat i de la Comunitat en matèria de cultura.

La competència per a regular l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat, salvant el que disposa l'article 149.1.1 de la Constitució, com ja havíem posat de manifest i ha declarat el Tribunal Constitucional en les sentències 82 i 84, de 26 de juny de 1986, ponent Sr. Antonio Truyol Serra, és de la Comunitat, la qual ha d'ésser també el

12. Mitjançant el Decret 92/1984, de 13 de setembre (*BOCAIB*, núm. 16, de 23 d'octubre de 1984), el Govern Balear assumí aquesta competència i determinà que s'exerciria a través de la Conselleria d'Educació i Cultura. Per això, el Decret 40/1985, de 16 de maig, sobre fundacions culturals assumides per la Comunitat Autònoma de les illes Balears (*BOCAIB*, núm. 16, de 10 de juny de 1985) assenyala que aquesta Conselleria és la que ha d'exercir el protectorat de les fundacions culturals privades i que depenen d'ella quedava constituït el Registre de fundacions culturals (articles 1 i 3).

vertader motor de la normalització de la llengua catalana, segons el que disposa l'article 14 de l'Estatut d'Autonomia de les illes Balears. Així i tot, com també havíem suggerit i ha declarat el Tribunal Constitucional a la sentència 82/1986, de 26 de juny, fonament jurídic 4, l'Estat també ha de protegir i respectar les distintes llengües d'Espanya, de conformitat amb el que disposa l'article 3.3 de la Constitució:

«Como añade el artículo 3.3 de la Constitución, "la riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección»; respeto y protección que por definición incumben al Estado en sentido estricto y también a las Comunidades Autónomas».

Una sàvia interpretació que encara no veiem reflectida en el terreny de les realitzacions: les institucions centrals de l'Estat han fet molt poca cosa tant dins l'arxipèlag com a fora per defensar, afavorir i emparar la llengua pròpia de la Comunitat.

És cert que els poders de la Comunitat per a redreçar i normalitzar la seva llengua pròpia es poden veure frenats per la doctrina fixada pel Tribunal Constitucional en les sentències 82, 83 i 84, de 26 de juny de 1986, segons les quals ningú no pot al·legar el desconeixement del castellà, però sí de les llengües pròpies de les Comunitats. Entenem, tanmateix, que l'aplicació que s'haurà de fer d'aquests principis haurà de tenir en compte, entre altres criteris, el de la realitat del desconeixement. Així, creiem que una persona que ha rebut ensenyament del català a l'escola no podrà després al·legar davant els poders públics el desconeixement d'aquesta llengua. Aquest criteri és el que ha aplicat el Tribunal Constitucional en la sentència 74/1987, de 25 de maig, ponent Angel Latorre Segura, fonaments jurídics 3 i 4, i sobretot la sentència 2/1987, de 21 de gener, ponent Miguel Rodríguez-Piñero y Bravo-Ferrer, fonament jurídic 6.

Essent conscient el legislador estatal de la pertinença del poble de les Illes a una comunitat cultural més àmplia i de les dificultats, gairebé impossibilitat, d'aconseguir aquest desitjable objectiu normalitzador tot sol, comunicat dels altres pobles de parla catalana, va preveure en la disposició addicional segona de l'Estatut tota una sèrie de relacions de cooperació amb les Comunitats de Catalunya i el País Valencià, que van des de la simple comunicació cultural, l'establiment de vincles o la celebració dels convenis de cooperació i relació per tal de salvaguardar el patrimoni lingüístic comú, fins a la participació en una institució adreçada a la salvaguarda de la unitat lingüística (la qual cosa exigeix l'existència d'una organització permanent). Així, l'Estatut s'avançà d'aquesta manera a la primera proposta conjunta del Document de Conclusions del II Congrés de la Llengua Catalana del tenor següent:

«Proposem que es creï un organisme amb representants de les administracions dels diferents territoris de parla catalana, a fi de coordinar i impulsar les tasques destinades a accelerar el procés de normalització de la llengua catalana tot seguint l'exemple del tractat signat entre Bèlgica i Holanda per al neerlandès».

Aquestes tècniques encara són per estrenar pràcticament, perquè fins ara no han estat utilitzades.¹³ Per posar-ne un exemple, ni la comunicació cultural amb les co-

13. L'única excepció en aquesta situació és el conveni subscrit per la Conselleria d'Educació i Cultura de la Comunitat Autònoma de les illes Balears, la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya sobre el Patronat per a l'edició d'obres de Ramon Llull en llengua catalana signat el 7 de maig de 1985. Vegeu el *BOCAIB*, núm. 16, de 10 de juny de 1985.

munitats catalana i valenciana s'ha fet *motu proprio* ni s'ha convingut amb l'Administració de l'Estat que la facilitàs, de conformitat amb l'article 149.2 de la Constitució i la lletra D.f de l'annex I del Reial Decret de 5 d'octubre de 1983 de traspàs de funcions i serveis de l'Estat a la Comunitat en matèria de cultura, a més de la lletra D.b de l'annex I del Reial Decret de 29 de desembre de 1982 de traspàs de funcions i serveis de l'Estat al Consell General Interinsular de les illes Balears en matèria de cultura.

* * *

Una vegada transcorreguts els cinc anys d'ençà de la publicació de l'Estatut i prèvia la seva reforma, la Comunitat balear podrà veure augmentades sens cap dubte les seves competències sobre cultura i assumir totes les matèries que la Constitució no reservi en aquest camp a l'Estat, com afirma l'article 149.3 d'aquesta norma.

Aquest millorament podrà ser realitat tant en relació amb les competències que l'Estatut qualifica d'exclusives (per exemple, la Comunitat podrà assumir les competències sobre tot el patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic, paleontològic i etnològic) com en relació amb les que en l'actualitat no tenen aquest caràcter, que o bé el passaran a tenir o bé la Comunitat hi podrà actuar amb més llibertat, perquè les competències li seran transferides per via estatutària (aquest pot ser el cas de la gestió en matèria de museus, arxius i biblioteques de titularitat estatal que avui ja sabem que exerceix a través d'un conveni).

